

**Anpassning av undervisning till
målgruppen**
Pedagogiskt docenturarbete

Thomas Davidson

DATUM

2015-05-19

Bakgrund

Jag har hållit föreläsningar inom ämnet hälsoekonomiska utvärderingar för många olika målgrupper, exempelvis för studenter på grundnivå, avancerad nivå respektive forskarnivå, men även för politiker, ämbetsmän och inom näringslivet. Även om anpassning av innehåll och upplägg har gjorts utifrån den aktuella målgruppen, känns det ändå som att nivån på föreläsningen och pedagogiken i de flesta fall är tämligen lika. Det är snarare tiden och eventuell specifik fråga som har styrt inriktningen och nivån på föreläsningen. Detta beror antagligen främst på att de hälsoekonomiska bakgrundskunskaperna generellt är låga och att det därmed inte spelar så stor roll på vilken övrig nivå målgruppen ligger på. Men antagligen kan föreläsningarna förbättras om pedagogiken anpassas mer till målgruppen.

Frågeställning

Min frågeställning i denna reflektion berör hur man kan anpassa föreläsningar på ett optimalt sätt till målgruppen.

Tillvägagångssätt

Genom diskussion med de resurspersoner som utsetts av fakulteten framkom förslag på områden/begrepp att använda för reflektionen. Några av dessa valdes, och frågeställningen bearbetas därför genom analys av: *de mål som finns för undervisning på olika nivåer, kunskapstaxonomier*, samt i termer av *didaktik och målanpassning*. Sökning utifrån studerade termer gjordes delvis i databasen ERIC, men därutöver bredare för att hitta s.k. grå litteratur (rapporter etc.). Begreppen visade sig väl breda för att möjliggöra en systematisk litteraturoversikt. Istället identifierades viktiga referenser som bildar utgångspunkt för egen analys av frågeställningen applicerat på egna erfarenheter.

Resultat

Undervisning på olika nivåer

All utbildning på universitet och högskolor delas in i grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå (Universitetskanslerämbetet, 2015). Några av målen med utbildning på grundnivå är att studenterna ska få kunskaper och färdigheter inom aktuellt område, men även att söka och värdera kunskap respektive att följa kunskapsutvecklingen. På avancerad nivå ska utbildningen ge fördjupade kunskaper och ytterligare utveckla förmågan och förutsättningar att hantera komplexa frågeställningar samt förmågan att arbeta självständigt. På forskarnivå ska utbildningen även utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning.

Applicerat på frågeställningen i denna reflektion är det utifrån dessa beskrivningar tydligt att även om ämnet är nytt så finns det andra aspekter i undervisningen som borde variera mellan de olika nivåerna, nämligen i vilken grad undervisningen förväntas utveckla förmågan att hantera komplexa situationer samt arbeta/forska självständigt. Föreläsning på grundnivå kan därmed stanna vid presentation av ämnet och dess metoder, medan det på högre nivå borde inkludera mer utmanande exempel där exempelvis resurser till olika insatser ställs mot varandra i form av dilemman.

Kunskapstaxonomier

Olika former av lärande kan leda till olika nivåer av kunskap, vilket har indelats i kunskapstaxonomier. Därmed är detta begrepp ganska näraliggande de olika nivåerna på undervisningen som beskrevs ovan. Anpassning av en föreläsning till målgruppen kan ske med hjälp av analys av vilken nivå av kunskap som eftersträvas. Blooms taxonomi från 1956 har klassificerat kunskap i sex domäner utifrån kognitiva nivåer av komplexitet avseende ämnet: minnas, förstå, tillämpa, analysera, syntetisera samt slutligen värdera (Bloom, 1956). Dessa nivåer kan generellt ses som hierarkiska. I SOU-rapporten "Skola för bildning" (1992) beskrivs liknande nivåer av kunskap med fyra F: Fakta, förståelse, färdighet, förtrogenhet. Ett tillvägagångssätt som används vid bedömning av examinationer är s.k. SOLO taxonomier (Structure of the Observed Learning Outcome), med vilken svaren klassificeras i fem olika kunskapsnivåer (Biggs et al. 1982). Den högsta nivån handlar om att använda viktiga och relevanta fakta som förklarar, men även värderar, jämför, drar paralleller och syntetiserar slutsatser. Närliggande de olika nivåerna för kunskap har Pettersen (2008) diskuterat följande tre metaforer för fenomenet lärande: överföring, tillägnelse respektive deltagande.

Applicerat på den här reflektionens frågeställning är det uppenbart att det är av stor betydelse vilken nivå av kunskap som målgruppen förväntas uppnå. Om föreläsningen syftar till att ge en introduktion till hälsoekonomiska utvärderingar är det oftast inte någon av de högre nivåerna av kunskap som eftersträvas, utan istället är målet med föreläsningen främst *minnas* och *förstå* (för att använda nivåerna enligt Blooms taxonomi ovan). Relaterat till de metaforer som beskrevs av Pettersen (2008) ovan kan detta i hög grad räknas till metaforerna *överföring* eller möjligen *tillägnelse*. Om föreläsningen ges på fördjupad nivå inom hälsoekonomiska utvärderingsmetoder är syftet givetvis att nå betydligt längre. Målgruppen förväntas då uppnå någon av de högre nivåerna inom den taxonomi som används, där man utöver nivåerna *minnas* respektive *förstå*, givet Blooms taxonomi, även förväntas kunna exempelvis *analysera* och *värdera* kunskapen. Här kan Pettersens (2008) metafor om lärande som *deltagande* komma till användning, genom granskande seminarier och diskussioner. I dessa situationer kan också metodiken PBL (problembaserat lärande) kännas extra relevant.

Didaktik och målanpassning

Didaktik brukar beskrivas som vetenskapen om de faktorer som påverkar undervisningen och dess innehåll. Det inkluderar vad man bör tänka på vid undervisning, målet med undervisningen samt relationen mellan dessa (se exempelvis Arfwedson & Arfwedson, 2002). I didaktiken relateras detta även till kunskapstraditioner, normer, resurser, bedömningssystem mm. Fyra viktiga didaktiska frågor brukar användas när något ska läras ut: *Vad?*; *Varför?*; *Hur?*; samt *för Vem?* (Johnsson Harrie & Larsson, 2012).

Samtliga dessa frågor är mycket relevanta avseende frågeställningen om anpassning av föreläsningar till målgruppen. Frågan om vad som ska läras ut är ofta given på förhand, dvs i det aktuella fallet hälsoekonomiska utvärderingar, även om fokus i detta kan varieras och därigenom påverka lärandet hos målgruppen. Frågan om varför detta ska läras ut är än mer intressant och kan ibland glömmas bort, det handlar egentligen sällan om att målgruppen behöver lära sig alla metoderna för att själva göra utvärderingarna, utan det viktigaste är att förstå behovet av dem. Denna varför-fråga behöver ofta lyftas upp tydligare för att föreläsningen ska bli intressant och givande för målgruppen. Frågan om hur det ska läras ut behöver också utvecklas. Ofta är det lätt att fastna med för många powerpoint-bilder, snarare än att ha ett varierat undervisningsspektrum (Gareis 2007).

Frågan om vem målgruppen är behöver också ställas varje gång, något som är centralt i hela den här reflektionen. I mitt fall varierar målgruppen betydligt (som beskrevs i inledningen) och därmed är denna fråga extra viktigt.

Nära relaterat till de didaktiska frågorna ovan är vilka ord, bilder och exempel som används i undervisningen. Exempelvis borde undervisningen skilja sig åt avseende termer och exempel om det är för studenter med medicinsk bakgrund kontra ekonomisk bakgrund. När det gäller användande av bilder i föreläsningen kan man fråga sig om de hjälper eller om de snarare skymmer budskapet. För studenter som inte är vana eller teoretiskt förankrade i ämnet kan små, ofta lätt humoristiska, bilder hjälpa, men faran finns att undervisningen seriositet ifrågasätts. Exempel är ofta mycket värdefulla för att göra begripliga poänger. Det kan gärna handla om att använda verkliga fall, dvs. hälsoekonomiska utvärderingar av någon medicinsk teknologi. Metaforer kan också vara av stort pedagogiskt värde, speciellt om målgruppen är ovan med de vanligaste termerna. Exempelvis kan hälsoekonomiska utvärderingar liknas vid en vardaglig vara (exempelvis inköp av en glass) som kostar tid och pengar att inhandla, men leder till nytta för en enskild individ.

Sammanfattande reflektion

I denna reflektion har jag, genom att beakta några aspekter, funnit områden där jag själv kan utvecklas. Min målsättning var att jag bättre ska kunna anpassa mina föreläsningar utifrån de som tar del av föreläsningen. Jag har funnit att det finns ett flertal aspekter som jag behöver beakta för att optimera föreläsningarna. Speciellt viktig i de flesta av de föreläsningar jag ger anser jag den didaktiska frågan *varför detta lärs ut* vara. För att besvara detta behöver man samtidigt belysa vilken nivå av kunskap man strävar efter. Om det exempelvis är en introduktionsföreläsning inom hälsoekonomiska utvärderingar som syftar till att uppnå någon av de lägre nivåerna av kunskap inom ämnet (*minnas, förståelse* etc i enlighet med Blooms taxonomi), så besvaras *varför*-frågan med att det är viktigt att känna till detta då det påverkar beslut inom hälso- och sjukvården. Är föreläsningen däremot på avancerad nivå som syftar till någon av de högre nivåerna av kunskap (*analysera, värdera* etc.), så besvaras frågan snarare med att det är viktigt att många kan genomföra, tolka och kritiskt granska dessa analyser, i förlängningen för att styrning inom hälso- och sjukvården med hjälp av hälsoekonomiska utvärderingar ska kunna ske optimalt.

Också den didaktiska frågan *vad som lärs ut* tror jag går att justera utifrån målgruppen även om ramen för undervisningen oftast är given. Hälsoekonomiska utvärderingar är som ämne ganska brett, inte minst går det att variera djupet i teoretisk ansats samt hur förankrad undervisningen är till klinisk vardag. Därmed borde fokus i undervisningen kunna skilja sig åt till stor grad utifrån målgruppen; ekonomistudentens kontra sjuksköterskestudentens lärande skulle antagligen påverkas kraftigt av olika inriktningar på de presenterade exemplen ovan.

Vilket sammanhang undervisning ges i är av stor vikt, ibland som obligatorisk föreläsning inom ramen för en kurs med bredare innehåll och ibland som enskilt tillfälle för de som är särskilt intresserade. Den didaktiska frågan om *vem målgruppen är* borde därmed styra undervisningen i hög grad. Ofta kan det vara värdefullt att samla in så mycket information om målgruppen och sammanhanget som möjligt när man förbereder undervisningen, för att anpassa undervisningen därefter.

Även om målgrupperna har liknande erfarenhet av hälsoekonomiska utvärderingar (ofta ingen erfarenhet) finns det andra aspekter i undervisningen som borde variera mellan de olika nivåerna, nämligen i vilken grad undervisningen förväntas utveckla

förmågan att hantera komplexa situationer samt arbeta/forska självständigt. Exempelvis kan formen för undervisningen påverka detta, där den högre nivån förutsätter mer reflektion och egen bearbetning av de, exempelvis genom diskuterande seminarium eller användning av bikupor.

Min intention med den undervisning jag ger är alltid att informera och vidga kunskapen hos åhörarna: därmed är det så klart inte relevant med någon ensidig eller vinklad information. Emellertid kommer man ju dock in på ämnen där man själv forskat/publicerat sig, och då kan det vara svårt att vara helt objektiv gentemot sin egen forskning eller synpunkter i debatter. Detta är inget som räknas som jäv, men det kräver mognad för att vara objektiv även i sådana situationer.

Referenser

Arfwedson, G. och Arfwedson, G. *Arbete i lag och grupp – Om grupparbete, tema, projekt, lärarlag och lokala arbetsplaner i skola och undervisning*. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber. 2002

Biggs, JB and Collis, KF. *Evaluating the Quality of Learning the SOLO taxonomy*. New York: Academic Press. 1982

Bloom, BS. (Ed.). Engelhart, MD., Furst, EJ., Hill, WH., Krathwohl, DR. *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook : The Cognitive Domain*. New York: David McKay Co Inc. 1956

Garei, E. *Active learning: A powerpoint tutorial*. Business Communication Quarterly, December, 2007

Johnsson Harrie, A och Larsson, HA. *Samhällsdidaktik – sju aspekter på samhällsundervisning i skola och lärarutbildning*. Linköping, LiU-Tryck. 2012

Petterson, RC. *Kvalitetslärande i högre utbildning. Introduktion till problem- och praktikbaserad didaktik*. Lund, Studentlitteratur. 2008

SOU 1992:94, *Skola för bildning: huvudbetänkande*, Läroplanskommitten, Stockholm, Allmänna förlag. 1992

Universitetskanslerämbetet UKÄ, www.uka.se, 4 mars 2015